

зростання обсягів торгівлі послугами (включаючи фінансові, юридичні, управлінські, інформаційні та інші види "невидимих" послуг, які перетворюються на основний чинник міжнародних торговельних відносин). Якщо у 1970 р. з експортом послуг було пов'язано менше третини прямих іноземних інвестицій, то сьогодні його частка зросла до 50%, причому інтелектуальний капітал став найважливішим товаром на світовому ринку та основним фактором конкурентоспроможності, інноваційного розвитку та, відповідно, економічної безпеки підприємства [13, 14]. Тому вважаємо за необхідне в подальшому розглянути проблему інновацій, інноваційного розвитку як основних чинників активізації процесу формування економічної безпеки підприємства.

Джерела та література:

1. www.ukrstat.gov.ua
2. Сухорукова Т.Г. Концептуальный взгляд на экономическую безопасность предприятия // Залізничний транспорт України. - 1998. - № 2-3. - С. 9-12
3. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України // Відомості Верховної Ради. - 1997. - № 10. - С. 149-157
4. Основы экономической безопасности. (Государство, регион, предприятие, личность) // Под ред. Е.А. Олейникова. - М.: ЗАО Бизнес школа "Интел-Синтез", 1997. - 288 с.
5. Ковалёв Д., Сухорукова Т. Экономическая безопасность предприятия // Экономика Украины. - 1998. - № 10. - С.48-52.
6. Раздина Е. Коммерческая информация и экономическая безопасность предприятия // Бизнес-информ. - 1997. - № 24. - С. 63-65.
7. Капустин Н. Экономическая безопасность отрасли и фирмы // Бизнес-информ. - 1999. - № 11-12. - С. 45-47.
8. Бендиков М. Экономическая безопасность промышленного предприятия (организационно-методический аспект) // Консультант директора. - 2000. - № 2. - С. 7-13
9. www.bre.ru/security/22843.html
10. Илларионов А. Критерии экономической безопасности: [Показатели экон. безопасности по методике Глазьева С.] // Вопр. экономики. - 1998. - № 10. - С. 35-58
11. Попович В.М. Економіко-кримінологічна теорія детінізації економіки: Монографія. - Ірпінь: Академія державної податкової служби України, 2001. - 546 с.
12. www.refine.org.ua/pageid-1330-2.html
13. Інтріллігейтор М.Д. Глобализация как источник международных конфликтов и обострения конкуренции // Международный журнал "Проблемы теории и практики управления". - 1998. - № 6.
14. Дацків Р. Глобальні економічні війни та національна безпека: Банківська справа №1 2005. - С. 30-36.

Ганна Кравчук

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ ЕВОЛЮЦІЙНОГО РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

За сучасних умов господарювання надзвичайно актуальним стає питання розвитку банківського кредитування, виходячи з того, що надання кредитів є однією з основних економічних функцій банків, і здійснюється вона для фінансування інвестиційних цілей підприємництва, фізичних осіб і державних організацій. Від якості її реалізації залежить економічне становище галузей економіки, підприємств, організацій, установ та фізичних осіб, які вони обслуговують, оскільки банківські кредити сприяють перш за все розвитку. Процес формування ринкових відносин в економіці України об'єктивно зумовлює необхідність дослідження еволюційного розвитку банківського кредитування через визначення його ролі та концептуального впливу на ряд економічних процесів.

У вітчизняній науковій літературі, на думку деяких вчених, проблеми кредитування суб'єктів господарювання в ринковій економіці не знайшли комплексного висвітлення. Тоді як окремим питанням кредитування підприємств, методології оцінки кредитоспроможності позичальника присвячена значна кількість праць. Багато уваги приділено кредитуванню у роботах зарубіжних вчених Е.Бредлі, Р. Клауса, В. Лексіса, Р. Синки, Де Ковни, К. Таккі, Б. Едварда, Р. Джоллі, П. Роуза, А. Тобіаса, Гейвуда У. Фляйсіга, Бухвальда, Б.Едванса, Дж.Ф.Сінкі, В.Уоскіна. Також ці питання висвітлені у працях російських дослідників – М.З. Бора, В.Захарова, О.І. Лаврушина, С.Ф. Жукова,

В.І. Колесникова, М.Л. Колчана, Г.С. Панової, М.А. Песселя, Г.Полякова, В.М. Усоскіна, Є.А. Уткіна, В.А. Челнокова, В.Є. Черкасова, Є.Б. Ширінської. Теоретичні і методологічні питання кредитування підприємств досліджено в наукових працях таких вітчизняних вчених: І.Бланка, М.Беркова, А.Гальчинського, В.Гесця, А.Герасимовича, О.Василика, Н.Власової, А.Даниленка, О.Заруби, Л.Костирко, І.Лукінова, Л.Лігоненко, В.Лисицького, І.Лютого, А.Мороза, А.Мазаракі, Л.Омелянкович, А.Поддєрьогіна, М.Савлука, О.Сугоняки, Н.Ушакової, В.Федосова, А.Чухна, В.Шокуна. Також питання планування та організації банківського кредитування підприємств досліджували такі вчені: О.В. Васюренко, Д.М. Гриджук, І.С. Гуцал, О.А. Кириченко, В.І. Кравченко, В.Д. Лагутін, Р.І. Тиркало, Н.М. Ушакова, Н.П. Шульга та ін. Проблеми довгострокового банківського кредитування сільськогосподарських підприємств у ринковій економіці знайшли відображення в працях таких вітчизняних вчених: В.М. Алексійчука, М.Я. Дем'яненка, Ш.І. Ібатулліна, С.І. Кручка, П.А. Лайка, О.О. Олійник, Д.В. Полозенка, П.Т. Саблука та ін.

Науковими працями багатьох вчених закладено основи становлення і розвитку кредитної системи, грошово-кредитних відносин в економіці, висвітлено проблеми кредитування підприємств, ризиковості кредитної діяльності та інших сторін кредитного механізму. Але, як відмічає ряд провідних науковців, практика свідчить про незрілість грошово-кредитної системи України, яка ще не набула рис грошово-кредитної системи ринкового типу і в якій не діють повною мірою закономірності ринкового саморегулювання. Залишаються не вирішеними проблеми ефективності кредитування суб'єктів господарювання, що займаються різними видами економічної діяльності, у тому числі і торговельною. Кредит ще не відіграє суттєвої ролі у забезпеченні стабілізації підприємств і їх економічного зростання. Недостатньо досліджені і проблеми кредитних ризиків та їх оцінки. В сучасних умовах виникає потреба у визначенні нових рішень щодо подальшої кредитної діяльності комерційних банків, захисту прав кредиторів і позичальників, розвитку нових кредитних продуктів та інструментів кредитної діяльності. Особливого значення набувають напрямки підвищення ефективності кредитної діяльності як для комерційних банків, так і для позичальників – торговельних підприємств, впливу кредитування на економічні процеси торговельних підприємств.

Можна зустріти різні трактування поняття «кредит» (від лат. *creditum* – позика, борг), зміст якого змінювався протягом різних історичних епох залежно від умов його вживання. Наприклад, С.І.Ожегов вважає, що [1] «кредит» - це позика (тобто явище); надання цінностей (грошей та товарів) в борг (тобто процес); комерційна довіра (тобто категорія, що характеризує стосунки між людьми). Поліаспектне визначення поняття кредиту, що відбиває його призначення та зміст, наведене у [2], за яким кредит – це система регульованих економічних відносин, через які здійснюється мобілізація тимчасово вільних грошових засобів та їх використання для забезпечення розширеного відтворення; кредит – форма регульованого руху позикового фонду. За визначенням, наведеним у [3], кредит – це надання позичальнику права на покриття своїх витрат за рахунок коштів кредитора з наступним поверненням витраченої суми і внесенням плати за її використання. Таке визначення в узагальненій формі дає первинне уявлення про сутність досліджуваного поняття, але з нього не ясно, в якій формі реалізується це «право» позичальника. Дослідження історії виникнення поняття «кредит» дозволяє визначити такі форми. У багатьох первісних народів активно використовувалась система позик під роботу і рабство за борги. Не спроможні повернути борги за отриманою позикою ставали рабами свого кредитора, це була своєрідна штрафна «плата» за користування правом покрити свої певні витрати. Про кредитну діяльність йдеться у законах царя Хаммурапі (близько 1760 до н.е.), в яких зазначається, що у Давньому Вавилоні центрами кредитних операцій виступали храми, де зберігалися зерно, посуд, срібло та інші цінності. Довгий час храми були зручним місцем для зберігання цінностей і у Стародавній Греції, де першими проводили кредитні операції служителі храмів. Найвідомішими храмами, що виконували функцію банків, були Дельфійський, Ефеський, Делоський та Самоський. Взагалі, як зазначається у [4], Греція була місцем виникнення перших банків. Першим та спочатку єдиним видом кредитних угод були позики замінними речами. Саме тому, як було зазначено, з позикою спочатку завжди була пов'язана експлуатація боржника шляхом обтяження його великими відсотками або іншим тяжкими умовами [5]. Поступово банківська справа вийшла за межі класичної греко-римської цивілізації та проникла до північної та західної частини Європи, а розвиток торгівлі у XV-XVII ст., виникнення

перших паперових грошей, перша промислова революція, що вимагала добре розвинутої фінансової системи, сприяли зростанню потреби в кредитних ресурсах. У Київській Русі кредитні відносини були визначені «Руською правдою», що містила правила надання кредиту та вимоги до розмірів відсотків. Як зазначає У.В.Владичин, економічний розвиток міст на Галичині наприкінці XVII – у першій половині XVIII століття зумовлював зростання попиту на гроші та розширення кредитної діяльності. Це дало поштовх до розвитку банківських установ, прибутки яких формувалися за рахунок різниці між доходами та витратами за активними і пасивними операціями, тобто банківський капітал не мав тоді безпосереднього зв'язку із виробництвом і нагромаджував прибутки за рахунок торгівлі грошима. У банківські установи вносили грошові суми шляхта, монастирі, костельи, церкви. Найбільші розміри капіталів мали банківські установи Станіслава, Снятина, Рогатина, Бучача, Підгаєцька, Тереховлі. Концентрація капіталу у банківських установах була значною, що було передумовою для їхньої підприємницької діяльності через розширення майстерень та промислів. У Росії перші кредитні операції зафіксовані у XVIII столітті. У цей період почали зароджуватися два види кредитування – іпотечне та комерційне. Першою кредитною установою в Росії вважають Державну монетну контору (1729 р.), якій було дозволено надавати короткострокові позики під заставу золотих та срібних речей [6]. Облік векселів, який здійснювався банкірами давніх часів, надаючи позики місцевим торговцям, фактично передував прямому кредитуванню ділових підприємств для закупівлі товарів у запас або будівництва нових конторських чи виробничих будівель. Для середньовіччя характерний розвиток підтримки кредитами діяльності керівництва держав. Часто чартери на створення банків видавалися за умов, що створені банки зобов'язуються викупляти державні облігації на суму, яка являла собою певну частку всіх депозитів банку. Наприклад, Банк Північної Америки, що отримав чартер від Континентального конгресу у Філадельфії в 1781р., був притягнений до надання допомоги в боротьбі за усунення британського панування і перетворення США в незалежну державу. Подібним чином під час громадянської війни конгрес створив практично нову федеральну банківську систему, погодившись видавати чартери національним банкам у будь-якому штаті на умовах викупу ними державних облігацій, що використовувались як засіб фінансування війни [4, с. 6-7].

Отже, можна зробити висновок, що зміст поняття «кредит» змінювався під впливом як соціально-економічного розвитку окремих держав, так і глобальних процесів становлення сучасної цивілізації і пройшов еволюцію від первісної - натуральної форми (яка сьогодні проявляється у формі комерційного або товарного кредиту) до грошової (сучасний банківський кредит).

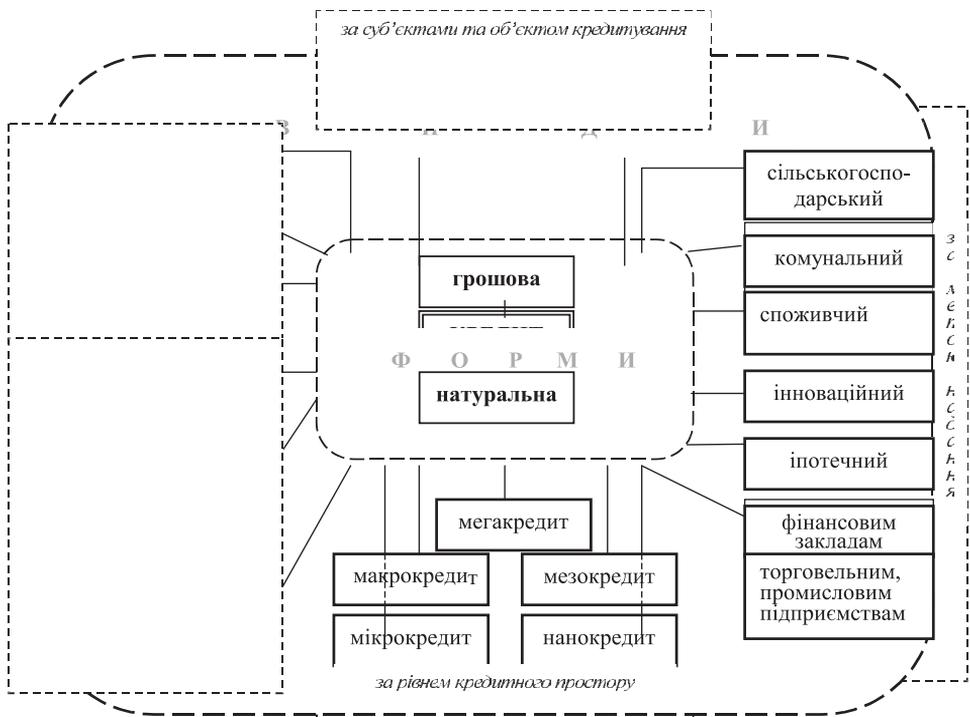
Особлива увага приділяється деякими вченими проблемі споживчого банківського кредитування як такого, що формує другий рівень системи масштабного інвестиційного кредитування, адже, здійснюючи споживче кредитування, придбання вітчизняних товарів, комерційні банки сприяють формуванню стійкого платоспроможного попиту на продукцію вітчизняних підприємств [7].

О.О.Олійник, досліджуючи розвиток довгострокового банківського кредитування сільськогосподарських підприємств, уточнив поняття «кредит» та «кредитування». На думку О.О.Олійника, кредит слід розглядати у двох аспектах – теоретичному і прикладному. Теоретичний аспект кредиту полягає у визначенні його як економічних відносин між кредитором і боржником з приводу перерозподілу тимчасово вільної вартості на умовах поверненості, терміновості та платності отримуємо можливість визначити всі відносини, які опосередковує кредит, а саме: надання, одержання вартості, її використання та повернення. З прикладної точки зору, кредит - це сукупність грошових коштів чи товарно-матеріальних цінностей, які передаються позичальнику на умовах поверненості, терміновості та платності. Вважається, що розуміючи кредит як економічні відносини з приводу зворотного руху позиченої вартості, слід говорити, що надається позичена вартість, а не кредит. Двоаспектне розуміння категорії робить доречним вислів “надання кредиту”. Отже, кредит – це складна категорія, яка має різноманітні форми прояву, тобто за певних умов він набуває специфічності, проте його сутність залишається сталою.

Наведений перелік видів банківського кредиту (див.рис.1.1) відображає його різноманіття за об'єктом на предметом кредитування. Тобто отримувачами кредиту можуть виступати державні підприємства та організації, підприємства приватної форми

власності як колективні, так і в особі одного власника, орендатори, інші банки, міжнародні об'єднання та організації. Залежно від терміну банківські кредити розподіляються на короткострокові (до одного року), середньострокові (від одного до трьох років), довгострокові (понад три роки).

Ю.А.Потійко розширює сутнісний зміст категорії «кредит». Категорія кредиту в умовах ринкових відносин, на його думку, повинна розглядатись у ширшому аспекті у зв'язку з тим, що ця економічна категорія стосується не тільки перерозподілу грошових коштів, а й акумулювання тимчасово вільних коштів; кредиту притаманні не тільки принципи платності та поворотності, а й цільового використання запозичених коштів, реального забезпечення кредиту; в кредитні відносини вступають не тільки комерційні банки і підприємства, а також держава і населення, і все це відбувається в період розвитку різних форм власності. Виходячи з цього, стверджується, що банківський кредит являє собою економічну категорію, яка виражає відносини, пов'язані з акумуляцією власних коштів банку, накопичень від пасивних банківських операцій, тимчасово вільних коштів бюджету, господарюючих суб'єктів і населення, які потім перерозподіляються і надаються позичальникам для використання на принципах поворотності, строковості, платності, цільового використання та реального забезпечення.

Рис. 1.1 Систематизована класифікація кредитів

Сутність економічної категорії кредит розкривається автором через уточнення та пояснення її функцій. У роботі обґрунтовується їх оптимальна кількість. Виходячи з того, що функції кредиту реалізуються в реальному секторі економіки об'єктивно, автор вважає, що цій категорії притаманні такі функції: перерозподільча, заміщення готівкових грошей кредитними операціями, контрольна. Перерозподільча функція полягає в тому, що за допомогою кредиту за рахунок тимчасово вільних коштів одних юридичних і фізичних осіб задовольняються тимчасові потреби в коштах інших юридичних і фізичних осіб. Специфіка перерозподільчої функції кредиту також полягає в тому, що в систему перерозподілу потрапляє не тільки вартість, яка була вироблена в поточному періоді, але і вартість, що була вироблена в попередній період. Зокрема, в кредит можуть бути надані тимчасово вільні фінансові ресурси, які акумулюються в амортизаційних фондах підприємств, суми грошових коштів, отриманих за надання устаткування в лізинг та інші. Перехід до ринкових відносин зумовлює зміну механізму

реалізації перерозподільчої функції кредиту. В умовах адміністративно-командних методів господарювання перерозподіл за допомогою кредиту здійснювався головним чином у централізованому порядку, тобто на основі кредитного планування, яке являє собою процес планового визначення всього обсягу кредитних ресурсів держави, їх джерел, а також плановий розподіл. З проведенням реформи банківської системи, розвитком мережі комерційних банків підвищується роль перерозподільчої функції. Перерозподільча функція реалізується через кредитний ринок, тобто формується ринковий механізм перерозподілу в децентралізованому порядку. В умовах формування ринкових відносин більшою мірою реалізуються інтереси комерційних банків щодо отримання максимального прибутку і меншою мірою задовольняються інтереси суб'єктів господарювання. За умов переходу до ринкових відносин, користуючись перерозподільчою функцією, комерційні банки надають кредит перш за все підприємствам з високим рівнем рентабельності. В економічній літературі аналізуються також функції заміщення готівкових коштів кредитними операціями та контрольна функція. При цьому акцентується увага на те, що дія цих функцій базується на перерозподільчій функції. Функція заміщення готівкових грошей кредитними операціями пов'язана із специфікою організації грошового обороту, тобто з функціонуванням його переважно в безготівковій формі, за якої розрахунки здійснюються комерційними банками шляхом банківських записів на рахунках позичальників. Грошові кошти суб'єкти господарювання зберігають у комерційних банках і тим самим створюються умови для заміни готівкових грошей в обігу кредитними операціями. За допомогою цієї функції забезпечується економія суспільної праці, економія суспільних витрат грошового обігу. Безготівкова форма розрахунків економічніша і може забезпечити раціональнішу організацію господарювання. Щодо контрольної функції, то є опоненти, які вважають, що ця функція не притаманна категорії кредиту. Обґрунтовується така точка зору тим, що контрольна функція може виконуватися тільки кредиторами, тобто комерційними банками. Але, як підкреслює Ю. А. Потійко, треба мати на увазі, що контрольна функція, як і дві перші функції, існує об'єктивно і не залежить від поведінки юридичних та фізичних осіб. Ця функція втілюється в реальне життя конкретними особами – учасниками кредитного процесу. Якщо контроль за рухом кредитних ресурсів здійснюється комерційними банками не ефективно, то збільшується ризик неповернення кредиту позичальниками.

О. О. Терещенко висвітлює роль кредитування через його роль у санації підприємств-банкрутів, у фінансовому забезпеченні антикризового управління. Автор аналізує умови, за яких кредиторам буде вигідно брати участь у санації таких підприємств; на його думку, головні акценти економічної політики держави у сфері оздоровлення фінансів реального сектора економіки мають бути сфокусовані на поліпшенні ринкової інфраструктури, поживленні ринку капіталів, зокрема, кредитного та фондового ринків, на прозорій реструктуризації підприємств, соціальній підтримці звільнених у результаті санації чи ліквідації підприємств працівників, сприянні реалізації наукомістких та інноваційних проектів, з використанням при цьому ефекту крос-субсидіювання [8].

Кредитування на відміну від категорії «кредит» передбачає певний процес і відповідає на запитання «Як?», тобто як слід організувати цей процес, на яких принципах. Доцільним вважається не тільки визначення теоретичної сутності певного принципу, а також його практичне значення, тобто що з практичної точки зору зумовлює дотримання принципу як для банку, так і позичальника. Аналіз літературних джерел засвідчив однобоке визначення категорії «кредитування» як процесу, котрий активується тільки з боку кредитора. Кредитування слід трактувати як процес, що характеризується одночасними проявами: з боку кредитора – підготовкою до надання, наданням, супроводженням і отриманням при поверненні кредиту та з боку позичальника – одержанням, користуванням і поверненням кредиту.

Для з'ясування сутності поняття «кредитування» необхідно розкрити його обсяг, який охоплює такі поняття, як «кредитний механізм», «кредитні відносини», «кредитний ризик».

Особливості кредитного механізму досліджував І. С. Гуцал [8]. Як доводить вчений, теорія і практика функціонування кредитного механізму не є новою для вітчизняної економічної науки, проте її основний розвиток припадав на період адміністративно-командної економіки, де основну роль у кредитному забезпеченні та регулюванні

відігравали планові та адміністративні методи. Автор виділяє невирішені проблеми, пов'язані з функціонуванням кредитного механізму:

- недостатня дослідженість місця та дієвості кредитного механізму в умовах перехідної економічної системи України;
- відсутність комплексного аналізу можливостей кредитного забезпечення банківською системою діяльності суб'єктів господарювання;
- недостатня дослідженість напрямів регулятивного впливу кредиту на ефективність економіки, зокрема таких його функцій, як забезпечення перерозподілу ресурсів у сферу матеріального виробництва, стимулювання інвестиційних процесів, створення ефективної структури грошової маси шляхом зниження питомої ваги грошової бази та зростання грошово-кредитного мультиплікатора тощо.

Для визначення суті кредитного механізму С.І. Гуцал обґрунтовує необхідність врахування таких методологічних засад:

1) основним призначенням кредитного механізму є організація процесу кредитування, який набуває певної спрямованості та цільових орієнтирів у зв'язку з функціонуванням останнього;

2) кредитний механізм включає в себе не тільки процес кредитування, а й дії суб'єктів управління в особі держави та її органів, які через економічні й управлінські методи та важелі впливають на реалізацію кредитних відносин;

3) кредитний механізм не є статичним, а постійно розвивається, пройшовши ряд стадій від простої функціональної до складної управлінської системи;

4) ефективне функціонування кредитного механізму, який підпорядковує інструменти, важелі та методи впливу на процес кредитування, залежить від повноти забезпечення економічних інтересів суб'єктів кредитних відносин;

5) забезпечуючи реалізацію процесу кредитування, кредитний механізм охоплює і регулятивні дії, спрямовані на його адаптацію до швидкозмінної господарської ситуації.

Складовою механізму кредитування є методи кредитування. В економічній літературі виділяють такі методи кредитування:

- кредитування за обігом;
- кредитування на основі обігово-сальдового методу;
- на основі визначення твердого ліміту кредитування;

Вибір методу кредитування здійснюється банками в залежності від класу кредитоспроможності позичальника. Наприклад, позичальники другого класу мають кредитуватися за обігом на більш жорстких умовах, ніж кредитування першокласних позичальників. Якщо кредитується сукупний об'єкт, що охоплює всі стадії кругообігу фондів, то допустимим є спеціальний позиковий рахунок із зарахуванням на нього виручки від реалізації і обмеженням заборгованості плановим розміром кредиту. Основною формою кредитування позичальників третього класу можуть бути цільові позики, що забезпечують його технічне переобладнання і зростання фінансової стійкості, а також поточну виробничу діяльність. Це цільове кредитування «за залишком» має підкріплюватися заставою і страхуванням заходів, що кредитуються, або кредитних операцій банку.

У своєму дослідженні Н. С. Кручок уточнив поняття „кредитні відносини” та сутність банківського кредитування підприємств у сучасних умовах господарювання, а також класифікував передумови розвитку банківського кредитування аграрних підприємств на макро- та мікрорівнях. Так, кредитні відносини автор визначає як відносини між кредитором та позичальником, у тому числі потенційними, пов'язані з наданням, використанням та поверненням кредиту. Нормальний розвиток кредитних відносин, за твердженням Н.С. Кручка, можливий у разі наявності необхідних різноманітних передумов, зокрема, економічних, правових та інституційних.

Виходячи з наведеного вище матеріалу, економічні передумови кредитних відносин між банками та підприємствами мають історичний характер і виникають за певного рівня розвитку товарно-грошових та соціально-економічних відносин. Економічною природою таких відносин є наявність потреби позичальника в кредитах та здатності їх повертати, тобто кредитного попиту, а також наявність у банків достатніх кредитних ресурсів, щоб задовольнити цю потребу, тобто кредитна пропозиція.

Отже, результатом проведеного наукового дослідження еволюційного розвитку банківського кредитування є формалізація ряду підходів до його визначення, зокрема, з боку банку кредитування слід розглядати як процес, в котрому реалізуються функції управління кредитною діяльністю банку – планування (визначення кредитної політики,

формування кредитного портфеля, визначення ціни кредиту), організація (делегування повноважень та встановлення відповідальності посадових осіб, чії функції пов'язані з кредитною діяльністю), мотивація (управління персоналом), контроль і прийняття рішень (аналіз ефективності кредитного портфеля, аналіз якості роботи з клієнтами, контроль виконання запланованих показників кредитної діяльності, аналіз відхилень); а крім того, кредитування – це, фактично, одна з виробничих функцій банку, реалізуючи яку, банк виконує своє призначення на ринку банківських послуг. Тобто, формулюючи сучасну концепцію, банківське кредитування – це складна система, що являє собою підсистему системи вищого порядку (банківської, грошово-кредитної системи країни).

Джерела та література:

1. Ожегов С.И. Словарь русского языка / Под ред. Н.Ю. Шведовой. – М.: Русский язык, 1984. – С. 269
2. Словарь коммерсанта: Толковый русско-английский словарь и англо-русский словарь / Сост. И.В. Липсиц. – М.: Машиностроение: ИНФРА-М, 1996. – С. 126
3. Владичин У.В. Роль кредитування в економічному зростанні України // Фінанси України. – 2004. - № 1. – С. 97
4. Лексис В. Кредит и банки. – М.: Перспектива, 1994. – С. 10
5. Аванесова І. Передумови регулювання кредитної діяльності в Україні: історія і сучасність // Банківська справа. – 2002. - № 4. – С. 64-79
6. Попова Н.В. Банківське інвестиційне кредитування: стан і перспективи розвитку. – Рукопис. Дисертація на здобуття вченого ступеня кандидата економічних наук за фахом 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит. – Тернопільська академія народного господарства, Тернопіль, 2004;
7. Майорова Т.В. Банківське кредитування інвестиційних проектів: - Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.04.01. - фінанси, грошовий обіг і кредит.- Київський національний економічний університет, Київ, 2000.
8. Гуцал І.С. Дієвість кредитного механізму в економіці України: Автореф. дис... доктора екон. наук: 08.04.01 / Київський національний економічний університет. – К., 2004. – 30 с.

Олена Акименко

ПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЧЕРНІГІВСЬКОГО РЕГІОНУ

Постановка проблеми. Зрушення, які відбувалися в соціально-економічному комплексі нашої держави за останні п'ятнадцять років, помітно позначилися на рівнях інвестиційної активності в регіонах України та їх інвестиційного розвитку. Відтворювальний процес в Україні, його темпи та ефективність у переважній частині залежать від прибутковості промислового виробництва, що, в свою чергу, слід вважати вірогідним шляхом зростання доходних статей бюджету та успішного виконання соціальних програм. Більшою чи меншою мірою промислове виробництво здійснюється в усіх регіонах України. Але суттєві відмінності регіонів України висувають проблему посилення регіонального підходу до розвитку промисловості в державі.

У Чернігівській області, яка належить до Поліського економічного району і займає 5,3% території країни та зосереджує 2,5% її населення, спостерігається стійка тенденція до поживлення та збільшення обсягу промислової продукції (47% ВВП): у 2001 р. він становив 3288 млн.грн., 2003 р. – 4237 млн.грн., у 2005 р. - 6107 млн.грн. Область забезпечує близько 85% загальноукраїнського виробництва вовняних тканин, 55% шпалер, 40% хімічних волокон та ниток, 17% видобутку нафти; є єдиною в Україні по випуску пожежних машин, кордних тканин, білкової оболонки, обладнання для птахівництва, деяких інших видів обладнання для потреб агропромислового комплексу; займає значний сегмент на вітчизняних ринках пива, тютюнових виробів. Подальший промисловий розвиток регіону потребує здійснення чіткої промислової політики, визначення місця промисловості серед стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним аспектам ресурсного забезпечення економіки